

¹⁰ Там само. – С. 365.

¹¹ Батанов О. В. Вказана праця.

Резюме

У статті висвітлюється місце та значення нормативних актів представницьких органів місцевого самоврядування в механізмі правового регулювання муніципальних відносин.

Ключові слова: нормативні акти, представницькі органи місцевого самоврядування, муніципальні відносини.

Резюме

В статье рассматривается место и значение нормативных актов представительских органов местного самоуправления в системе правового регулирования муниципальных отношений.

Ключевые слова: нормативные акты, представительские органы местного самоуправления, муниципальные отношения.

Summary

The article highlights the impact and function of local government representative bodies statutory acts in the municipal relations legal regulation mechanism.

Key words: statutory acts, local government representative bodies, municipal relations.

Отримано 17.11.2011

Н. П. ГАЄВА

*Надія Петрівна Гаєва, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*

ПРАВО НА СВОБОДУ ОБ'ЄДНАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИВНЕ ПРАВО

Право на свободу об'єднання – одне з фундаментальних конституційних прав людини і громадянина. Його можна розглядати у двох значеннях: об'єктивному та суб'єктивному. В об'єктивному розумінні – це сукупність конституційно-правових норм, які визначають і гарантують дане право, тобто конституційно-правовий субінститут. У суб'єктивному – це міра юридично можливої поведінки, що задовольняє інтереси певної особи¹. При цьому найбільш виразно право на свободу об'єднання, як одне із основних прав людини, виявляється в його суб'єктивному характері. Саме тому метою даної статті є дослідження правової природи права на свободу об'єднання як суб'єктивного права за сутністю, змістом та формою.

Проте сьогодні в науковій літературі висловлюються різні точки зору з приводу структури (елементів) суб'єктивних прав людини та громадянина, що ускладнює з'ясування їх змісту. Тому, не вдаючись у полеміку щодо структури суб'єктивного права, оскільки вирішення цієї проблеми не входить до предмета нашого дослідження, зазначимо лише існуючі підходи до її вирішення, що дасть можливість оптимально визначити зміст права на свободу об'єднання.

Родоначальником теорії змісту суб'єктивного права і його структури прийнято вважати М. Г. Александрова, який розглядав це право як єдність трьох можливостей². Цю позицію поділяють й інші вчені-теоретики (С. С. Алексєєв³, Л. С. Явич⁴ та ін.). Цю думку підтримують сучасні вітчизняні правознавці. Так, О. Ф. Скакун виділяє такі елементи, що становлять зміст суб'єктивного права: а) право на власні позитивні дії, тобто можливість позитивної поведінки уповноваженого, інакше кажучи, можливість суб'єкта самому здійснювати фактично та юридично значущі дії (правокористування); б) право суб'єкта вимагати виконання певних дій, тобто можливість заінтересованої особи вимагати від зобов'язаного суб'єкта виконання покладених на нього обов'язків (правовиконання); в) право домагання, захисту, як можливість для особи звертатись за підтримкою та захистом до держави в разі порушення суб'єктивного права з боку правозобов'язаної особи⁵. Такої ж думки щодо тричленної структури змісту суб'єктивного права дотримуються А. М. Колодій⁶, П. М. Рабінович⁷ та ін.

Втім не всі вітчизняні та зарубіжні вчені-правознавці підтримують вищенаведену точку зору щодо структури змісту суб'єктивного права. Наприклад, російський науковець М. І. Матузов вважає, що зміст суб'єктивного права і його структура включають в себе не три, а чотири можливості, а саме: а) можливість певної поведінки уповноваженої особи; б) можливість вимагати належної поведінки від зобов'язаної особи; в) можливість звертатись за захистом до держави. Крім названих можливостей як додатковий, невід'ємний складовий елемент автор виділяє: г) можливість користуватись визначеним соціальним благом. Підсумову-

ючи, автор зазначає, що суб'єктивне право – це право-поведінка, право-вимога, право-претензія і право-користування⁸. Цю позицію поділяють О. А. Лукашева⁹, Ю. М. Тодика¹⁰ та ін.

Відсутність єдиних методологічних підходів щодо розкриття структури суб'єктивних прав людини і громадянина породжує різні точки зору і з приводу визначення права на свободу об'єднання за змістом, які можна об'єднати в чотири групи. Так, першу групу представляють автори (С. А. Авак'ян¹¹, А. А. Алієв¹², С. С. Додіна¹³, В. В. Лисенко¹⁴, Р. В. Уткін¹⁵), які зводять зміст права на свободу об'єднання до трьох елементів, а саме: 1) право створювати на добровільній основі об'єднання громадян для захисту загальних інтересів, досягнення загальних цілей; 2) право вступати у вже існуючі об'єднання громадян або утримуватися від їх вступу; 3) право безперешкодно виходити із об'єднань громадян. Причому ця група дослідників визначила зміст права на свободу об'єднання у суб'єктивному розумінні через термін «право» без будь-яких пояснень.

Тричленну структуру змісту права на свободу об'єднання підтримують також відомі російські вчені Л. Д. Воеводін та Ю. А. Тихомиров. Слід, однак зауважити, що зміст даного права вони уявляють дещо з інших позицій: 1) визначають його через термін «можливість»; 2) не включають такий елемент як безперешкодно виходити із об'єднань громадян. Натомість важливого значення Л. Д. Воеводін надає безперешкодному здійсненню цілей та завдань організації, користуванню її захистом та правами, які випливають з її членства¹⁶; Ю. А. Тихомиров – участі в державному, господарському та соціально-культурному будівництві, в управлінні¹⁷.

Прихильники другої групи трактують право на свободу об'єднання як можливість, вказуючи на чотири елементи. Так, визначення змісту даного права, запропонованого російською дослідницею Т. Д. Карліною, має схожість з тричленною структурою, за виключенням деталізації другого елемента на дві самостійні можливості: вступати у вже існуючі об'єднання громадян та утримуватися від їх вступу¹⁸. Вітчизняний вчений О. М. Ващук до тричленної структури права на свободу об'єднання додає таку можливість як брати участь у їх діяльності¹⁹. Цю можливість Н. Г. Шукліна називає правом перебування (участі) в об'єднанні і вважає його одним із п'яти елементів права громадянина на об'єднання. Причому інші чотири елементи, які пропонує автор, не вносять нічого нового для з'ясування змісту права на свободу об'єднання²⁰.

Автори третьої точки зору, зокрема, В. В. Комарова, Д. В. Шутько, розглядають зміст права на свободу об'єднання надто всеохоплююче, у якому все зібрано: і права громадян, і права об'єднань громадян. Так, на думку В. В. Комарової, додатковими елементами змісту права на свободу об'єднання є право на свободу діяльності громадських об'єднань та право на розпуск об'єднання²¹; В. Д. Шутька – право об'єднань вільно: 1) здійснювати внутрішньоорганізаційну діяльність; 2) створювати національні союзи (асоціації); 3) вступати в міжнародні зв'язки та міжнародні неурядові організації²². Приблизником широкого розуміння змісту права на свободу об'єднання є також А. Н. Кокотов, який розрізняє дві групи можливостей, які охоплюються правом на об'єднання. Це можливості, по-перше, громадян, по-друге, організацій (колективних утворень). При цьому можливості громадян автор, за характером реалізації, поділяє на: 1) індивідуальні; 2) групові²³.

Необґрунтовано надто звужують коло елементів змісту права на свободу об'єднання приблизники четвертої точки зору. Так, І. Є. Фарбер зводить зміст даного права лише до двох можливостей: а) права громадянина на об'єднання і б) права на діяльність організації²⁴. А сучасний російський вчений А. М. Моїсєєв розглядає його лише як можливість громадян добровільно об'єднуватися на основі єдності інтересів²⁵.

Маючи таку розбіжність у розумінні змісту права на свободу об'єднання, у нас не залишається нічого іншого як дослідити його правову природу за сутністю, змістом та формою.

Під сутністю права на свободу об'єднання слід розуміти ті головні ознаки, єдність і взаємозумовленість яких визначають якісну специфіку цього права як самостійного правового явища. На нашу думку, право на свободу об'єднання являє собою передбачені Конституцією та законами України можливості певної поведінки людини і громадянина щодо свободи об'єднання у політичні партії та громадські організації. Розгляд права на свободу об'єднання як певних можливостей дає підстави не лише проникнути у «серцевину» цього права, а й ідентифікувати сферу суспільного життя, в якій означене право виникає та реалізується. Тим самим відмежувати його від інших конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Щодо змісту права на свободу об'єднання, то назване право має власний зміст та структуру. Завдання полягає в тому, щоб визначити цей зміст та дати характеристику його елементів. Втім, як відзначалося вище, в юридичній літературі існують різні підходи з приводу структури (елементів) змісту суб'єктивних прав людини і громадянина. Автор розділяє позицію, що зміст суб'єктивного права включає чотири різновиди можливостей: 1) можливості поведінки; 2) можливості користування наданим благом; 3) можливості вимагати; 4) можливості звертатися за захистом (можливості домагання).

Розгляд права на свободу об'єднання за змістом, на нашу думку, дає можливість відповісти на питання «з приводу чого?» виникає це право. Тобто розкрити у динаміці основні блага, які набувають свого юридичного оформлення в результаті визнання та закріплення права на свободу об'єднання. Адже під змістом у філософії розуміють сукупність елементів, які створюють предмет (явище, процес), їх взаємодію та результати²⁶. Саме тому за своїм змістом право на свободу об'єднання – це не просто якась певна арифметична сума можливостей, а складна структура, окремі компоненти якої взаємно обумовлюють один одного. На наш погляд, зміст даного права включає в себе такі елементи (можливості):

– *можливість поведінки* дає змогу діяти суб'єкту на власний розсуд щодо створення об'єднання громадян, вступу у вже існуючі об'єднання громадян або утримуватися від вступу, брати участь у їх діяльності та виходу з них;

– можливість користування наданими благами, які задовольняють інтереси суб'єкта в межах реалізації об'єднаннями громадян їх цілей та завдань;

– можливість вимагати від органів державної влади та інших суб'єктів суспільного ладу, посадових осіб утримуватись від втручання, здатного обмежувати право на свободу об'єднання;

– можливість звертати ся за захистом права на свободу об'єднання у випадку порушення або невиконання цього права. Для захисту права на свободу об'єднання суб'єкт може звертатися до органів законодавчої, виконавчої та судової влади.

За своєю формою право на свободу об'єднання – це міра або образ, спосіб, форма поведінки, виявлення волі, інтересів, можливостей людини і громадянина. Опосередкована змістом та сутністю конституційного права на свободу об'єднання форма є найрухливішим та динамічним його компонентом. Відповідаючи на запитання, як, яким чином відбувається реалізація означеного права, форма дає змогу не лише зовнішньо окреслити це право, а й знаходить свій прояв як процедурно-процесуальний апарат (тобто визначений порядок) використання та захисту людиною та громадянином наданих благ для спільної реалізації їх прав і свобод на основі єдності інтересів у порядку, встановленому Конституцією та законами України.

Інтегруючи запропоновані визначення права на свободу об'єднання за сутністю, змістом та формою, можна вивести його дефінітивну формулу як суб'єктивного права. При цьому вихідним моментом при вирішенні даного питання як і щодо будь-якого суб'єкту (суб'єктів), хто і в якій формі покликаний його реалізувати.

Відповідно до ч. 1 ст. 36 Конституції України право на свободу об'єднання належить виключно громадянам України. Це дещо відрізняється від положень, закріплених у ст. 20 Загальної декларації прав людини, ст. 22 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ст. 11¹ Конвенції про захист прав і основних свобод людини, в яких йдеться «про кожну людину», незалежно від того, є вона громадянином держави, у якій вона проживає, або ні. Річ у тому, що в ст. 36 Конституції України закріплено як загальнонародське право (право на свободу об'єднання у громадські організації), так і право, притаманне тільки громадянам України (право на свободу об'єднання у політичні партії).

Що ж стосується іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, то вони відповідно до ст. 26 Конституції України користуються правом на свободу об'єднання так само, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Наприклад, вони не можуть бути членами політичних партій України. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р. членом політичної партії може бути лише громадянин України, який відповідно до Конституції України має право голосу на виборах²⁷. Такий підхід узгоджується із ст. 16 Конвенції про захист прав і основних свобод людини, де зазначено, що держави у своєму національному законодавстві можуть встановлювати «обмеження на політичну діяльність іноземців».

Положення про обмеження кола суб'єктів користування правом на свободу об'єднання лише громадянами певної держави знайшло місце не лише в Україні, а й у конституціях таких європейських держав, як Болгарія (ст. 44)²⁸, Данія (ст. 78), Ірландія (ст. 40), Італія (ст. 18)²⁹, Македонія (ст. 20)³⁰, Молдова (ст. 41), Фінляндія (§ 10), Хорватія (ст. 43). Звертає на себе увагу і те, що нерідко в основних законах носія права на свободу об'єднання (громадянина держави) позначають як бельгійці (ст. 27), люксембуржці (ст. 26), німці (ст. 9), греки (ст. 12). Водночас є випадки, коли на конституційному рівні суб'єктом даного права визнано як людину, незалежно від громадянства, так і громадянина певної держави. Наприклад, у ст. 29 Конституції Словаччини встановлено: «Кожен має право вільно об'єднуватися з іншими особами у спілки, товариства та інші організації. Громадяни можуть утворювати політичні партії і політичні рухи та провадити в них діяльність». Подібні правові приписи включено також до основних законів Естонії (ст. 48), Чехії (ст. 20). Разом з тим у деяких конституціях, де йдеться про право на свободу об'єднання як про право людини, його носій позначається як «кожен» (Білорусь – ст. 36, Росія – ст. 30, Словенія – ст. 42) або «усі» (Угорщина – ст. 63). Іноді в основному законі дане право, зокрема в конституціях Іспанії (ст. 28), Нідерландів (ст. 8) та Японії (ст. 21), проголошується без зазначення його носія.

Таким чином, право на свободу об'єднання за змістом однієї конституції, прийнятої у відповідній державі, віднесено до прав людини, за змістом іншої – до прав громадян, а в деяких основних законах дане право сформульовано як право людини і право громадянина одночасно. Все це ускладнює можливості узагальнено оцінити характер досліджуваного права.

В Україні носієм права на свободу об'єднання є громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, що законно перебувають на території України, за винятком права на свободу об'єднання у політичні партії, воно належить виключно громадянам України. При цьому право на свободу об'єднання є колективним правом, так як може бути реалізовано спільними діями групи носіїв цього права, інакше кажучи, це право неможливо реалізувати в індивідуальному порядку.

Із врахуванням викладеного, нам видається, можна запропонувати наступну дефінітивну формулу суб'єктивного права на свободу об'єднання: – це визнана та гарантована можливість кожного створювати об'єднання для спільної реалізації своїх прав і свобод на основі єдності інтересів у порядку, межах, формах і спосіб, передбачені Конституцією та законами України. Таке визначення дозволяє зрозуміти правову природу права на свободу об'єднання, його суб'єктно-об'єктний склад та функціональне призначення. Більше того, такий підхід цілком відповідає та навіть зумовлений нормою ст. 26 Конституції України, яка передба-

чає користування іноземцями та особами без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, тими самими правами і свободами як і громадяни України. Але, щоб не створювати плутанину навколо наведеної дефініції доцільно її доповнити словосполученням: засновниками та членами політичних партій можуть бути лише громадяни України.

- ¹ Бобровник С. В. Держава та особа / С. В. Бобровник // Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / [за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко]. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 91.
- ² Александров Н. Г. Право и законность в период развлрнутого строительства коммунизма / Александров Н. Г. – М.: Гос-юриздат, 1991. – 243 с. – С. 225.
- ³ Алексеев С. С. Общая теория права : в 2 т. / Алексеев С. С. – М. : Юрид.лит., 1981–1982. – Т. 2. – 1982. – 585 с. – С. 118–124.
- ⁴ Явич Л. С. Общая теория права / Явич Л. С. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1976. – 285 с. – С. 176–177.
- ⁵ Скакун О. Ф. Теорія держави і права : [підручник] / О. Ф. Скакун ; [пер. з рос.]. – Харків : Консул, 2001. – 656 с. – С. 353.
- ⁶ Колодій А. М. Принципи права України : [монографія] / Колодій А. М. –К. : Юрінком Інтер, 1998. – 208 с. – С. 99.
- ⁷ Рабінович П. М. Основы загалної теорії права та держави : [навч. посібник] – С. 79 / Рабінович П. М. – [5-е вид., зі змін.]. – К. : Атіка, 2001. – 176 с.
- ⁸ Матузов Н. И. Правовая система и личность / Матузов Н. И. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1987. – 294 с. – С. 80.
- ⁹ Общая теория прав человека / [рук. авт. кол. и отв. ред. Е. А. Лукашева]. – М. : Изд-во НОРМА, 1996. – 520 с. – С. 35.
- ¹⁰ Тодыка Ю. Н. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине / Ю. Н. Тодыка, О. Ю. Тодыка. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 368 с. – С. 91.
- ¹¹ Авакьян С. А. Политический плюрализм и общественные объединения в Российской Федерации: конституционно-правовые основы / Авакьян С. А. – М. : Российский Юридический Издательский Дом, 1996. – 359 с. – С. 68.
- ¹² Алиев А. А. Конституционное право на объединение в системе прав и свобод человека и гражданина : [учеб. пособие для вузов] / Алиев А. А. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 207 с. – С. 13.
- ¹³ Додіна Є. Є. Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Додіна Є. Є. – Одеса, 2001. – 176 с. – С. 27.
- ¹⁴ Лысенко В. В. Общественные объединения как форма реализации конституционного права на объединение в Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Лысенко В. В. – М., 2001. – 150 с. – С. 47.
- ¹⁵ Уткин Р. В. Развитие законодательства об общественных объединениях в Российской Федерации (вопросы теории и практики) : Автореф. дис...канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / Р. В. Уткин. – Казань, 2007. – 30 с. – С. 17.
- ¹⁶ Воеводин Л. Д. Конституционные права и обязанности советских граждан / Воеводин Л. Д. – М. : Изд-во МГУ, 1972. – 300 с. – С. 284–285.
- ¹⁷ Тихомиров Ю. А. Управление делами общества: Субъекты и объекты управления в социалистическом обществе / Тихомиров Ю. А. – М. : Мысль, 1984. – 223 с. – С. 130.
- ¹⁸ Карлина Т. Д. Правовой статус общественных объединений в Российской Федерации : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право» / Т. Д. Карлина. – Чебоксары, 2009. – 24 с. – С. 3.
- ¹⁹ Ващук О. М. Конституційно-правовий татус громадських організацій України : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / О. М. Ващук. – К., 2004. – 17 с. – С. 3.
- ²⁰ Шукліна Н. Г. Конституційно-правове регулювання прав і свобод людини і громадянина в Україні (проблеми теорії та практики) : [монографія] / Шукліна Н. Г. – К. : Центр навч. літ., 2005. – 424 с. – С. 263.
- ²¹ Комарова В. В. Формы непосредственной демократии в России / Комарова В. В. – М. : Проспект, 1998. – 302 с. – С. 228.
- ²² Права человека: итоги века, тенденции, перспективы // Государство и право. – 2001. – № 5. – С. 89–100.
- ²³ Кокотов А. Н. О статусе общественных организаций / А. Н. Кокотов // Государство и право. – 1993. – № 2. – С. 19–28.
- ²⁴ Фарбер И. Е. Свобода и права человека в Советском государстве / Фарбер И. Е. – Саратов: СГУ, 1974. – 187 с. – С. 120
- ²⁵ Моисеев А. М. Конституционное право граждан на объединение и судебная практика его защиты : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / А. М. Моисеев. – М., 2008. – 24 с.
- ²⁶ Философия : учеб. пособие / [Лукашевич В. К., Белокурский В. М., Мамыкин И. П. и др.] ; под общ. ред. В. К. Лукашевича. – Минск : БГЭУ, 2001. – 429 с. – С. 90.
- ²⁷ Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.
- ²⁸ Конституція Республіки Болгарія від 12 липня 1991 р. // Конституції нових держав Європи та Азії / [упоряд. С. Головатий]. – К. : Вид-во «Право», 1996. – С. 119–156. – (Українська Правнича Фундація).
- ²⁹ Италия. Конституция и законодательные акты / [пер. с итал. ; редкол.: В. А. Туманов (пред.) и др.]. – М. : Прогресс, 1988. – 392 с. – С. 18.
- ³⁰ Конституція Республіки Македонія від 17 листопада 1991 р. // Конституції нових держав Європи та Азії / [упоряд. С. Головатий]. – К. : Вид-во «Право», 1996. – С. 157–190. – (Українська Правнича Фундація).

Резюме

У статті розглянуто право на свободу об'єднання як суб'єктивне право, досліджено правову природу права на свободу об'єднання за сутністю, змістом та формою.

Ключові слова: право на свободу об'єднання, суб'єктивне право, сутність, зміст, форма.

Резюме

В статье рассмотрены право на свободу объединения как субъективное право, исследована правовая природа права на свободу объединения по существу, содержанию и форме.

Ключевые слова: право на свободу объединения, субъективное право, сущность, содержание, форма.

Summary

The article exposes the right to freedom of association as a subjective right, studied the essence, content and form of the right to freedom of association.

Key words: right to freedom of association, subjective rights, the essence, content, form.

Отримано 22.11.2011

Х. В. ПРИХОДЬКО

Христина Вікторівна Приходько, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри Академії муніципального управління

КАТЕГОРІЯ «ТЕХНОЛОГІЇ» В ТЕОРІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Постійне прагнення українського громадянського суспільства подолати розрив між проголошеними конституційними цінностями – прав і свобод людини, верховенства права, місцевого самоврядування тощо, та фактичним станом їх реалізації має логічним наслідком підвищення актуальності проблеми процедурно-процесуального забезпечення, формалізованого в «конституційному процесі» – правовому явищі інтерпретаційно складному та неоднозначному. Конституційний процес виступає одним з правових факторів і правових методів, є, власне, *процесуальним методом* правового забезпечення реалізації норм Конституції України, зокрема основ конституційного ладу, конституційно-правового статусу особи.

У суб'єктивно-правовому вимірі конституційний процес складає системну сукупність алгоритмів реалізації конституційної правосуб'єктності. В об'єктивно-правовому – конституційний процес уявляється модусом юридичного процесу; розглядається як системна сукупність юридико-процесуальних технологій, соціально-юридичних механізмів створення та реалізації Конституції України та закріплених нею демократичних принципів суб'єктами конституційного права. Під реалізацією Конституції України розуміється дотримання, виконання, застосування, тлумачення Конституції України. Під *юридико-процесуальними технологіями конституційного процесу* автор розуміє модернізоване системне застосування процесуального методу правового регулювання – правових засобів встановлення конституційної процесуальної правосуб'єктності та умов її реалізації, зокрема: 1) процесуальних принципів; 2) процесуальних дефініцій; 3) процесуальних прав і обов'язків; 4) процесуальної відповідальності; 5) процесуальних стадій і етапів; 6) процесуальних строків; 7) юридичної чинності процесуальних документів.

В умовах проведення комплексних правових реформ вважаємо за доцільне здійснення ґрунтовного системного аналізу конституційного процесу як різновиду юридико-процесуальних технологій, дослідження їх особливостей з позицій науки конституційного права та суміжних наук, напрацювання і розробки яких дозволяють надавати об'єктивності отриманих автором результатів і висновків, пропонування практичних рекомендацій щодо удосконалення конституційних процедур.

У методологічну основу дослідження покладені опрацьовані автором науково-доктринальні підходи, які мають концептуально-правову значущість для формування теорії конституційного процесу, а також юридична практика, зокрема акти Конституційного Суду України, нормативні підходи і позиції, викладені в конституційно-процесуальному законодавстві – чинних нормативно-правових актах та проектах останніх. Слід відзначити, що наявна модернізація підходів тлумачення «конституційного процесу» відкриває якісно нові перспективи його розвитку, дозволяє прогнозувати можливу систематизацію конституційно-процесуального законодавства і прикладне застосування комплексу конституційно-процесуальних технологій. Мета цієї статті – дослідити конституційно-процесуальні технології: визначити поняття та розкрити їх правовий інструментарій.

Семантичний аспект розглядуваних технологій включає їх лексичне значення та науково-доктринальне розуміння, а також використання цього терміну-поняття в правовій галузі знань. Під «технологією» розуміється: 1) сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь; навчальний предмет, що викладає ці знання, відомості; 2) сукупність способів обробки чи переробки матеріалів, інформації, виготовлення виробів, проведення різних виробничих операцій, надання послуг тощо¹. У контексті правового виміру «технологій» вбачається необхідною їх адаптація до категоріально-понятійного ряду конституційного процесу. Це зумовлено спостереженнями явного спектра їх